

**MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.9(043.2)**

VARVARICI Gheorghii

**CRIMINALITATEA LATENTĂ: ANALIZĂ CRIMINOLOGICĂ
ȘI MĂSURI DE PREVENIRE**

SPECIALITATEA: 554.02 – CRIMINOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2022

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept penal și criminologie a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Conducător științific:

URSU Veaceslav, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. BUJOR Valeriu, doctor în drept, profesor universitar, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată
2. DAVID Mihail, doctor în drept (România)

Componența consiliului științific specializat:

1. GLADCHI Gheorghe, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. COJOCARU Radion, secretar științific, doctor în drept, profesor universitar
3. BÂRGĂU Mihai, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. LARII Iurie, doctor în drept, profesor universitar
5. RUSU Oleg, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la „24” noiembrie 2022, ora 14:00 în ședința Consiliului științific specializat D 554.02-22-18 din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI (Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21, sala de conferințe).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la „24” octombrie 2022.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,

doctor în drept, profesor universitar

_____ COJOCARU Radion

Conducător științific:

doctor în drept, conferențiar universitar

_____ URSU Veaceslav

Autor:

_____ VARVARICI Gheorghii

© VARVARICI Gheorghii, 2022

CUPRINS

Repere conceptuale ale cercetării	4
Conținutul tezei	7
Concluzii generale și recomandări	15
Bibliografie	18
Lista publicațiilor autorului la tema tezei	19
Adnotare (în română, engleză și rusă)	20

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. La etapa actuală, reușita procesului de consolidare a statului de drept și de asigurare a funcționării unei societăți civile viabile este condiționată de optimizarea și perfecționarea activității organelor de drept în domeniul luptei cu criminalitatea, în general, și cu criminalitatea latentă, în particular. De fapt, extinderea masivă a criminalității latente mărturisește despre eficiența scăzută a structurilor abilitate cu atribuții și competențe de contracarare a fenomenului infracțional, anumite lacune în cadrul sistemului de drept, creșterea nihilismului juridic în rândul cetățenilor, diminuarea nivelului de cultură generală și juridică a acestora etc. Astfel de tendințe sunt extrem de nedorite pentru societate, deoarece fiecare caz de comitere a unei infracțiuni nu este doar o încălcare a ordinii de drept și a principiului legalității, ci și o afectare gravă a principiului echității. Aceasta, la rândul său, generează mai multe dubii referitoare la capacitatea organelor statului de a asigura ordinea de drept, echitatea și protecția reală a drepturilor și libertăților omului. Tolerarea unei asemenea stări de lucruri favorizează elementele criminale și sporește considerabil nivelul criminalității.

Problema criminalității latente se referă la una din cele mai importante și puțin cercetate în criminologie. Actualitatea acestui subiect este determinat de un șir de factori corelaționali, și anume:

- a) latența criminalității nu permite aprecierea corectă a stării generale a criminalității și, ca urmare, organizarea eficientă și concentrarea eforturilor necesare în lupta cu aceasta;
- b) criminalitatea latentă denaturează tabloul real al structurii criminalității, fapt care împiedică contracararea eficientă a unor tipuri de criminalitate;
- c) existența fenomenului criminalității latente influențează dezvoltarea celor mai periculoase tipuri de criminalitate, cum ar fi cea organizată, recidivă și profesională;
- d) din cauza criminalității latente scade considerabil nivelul de încredere al populației în organele de drept, se dezvoltă nihilismul juridic, se reduce gradul de conștiință juridică al cetățenilor etc.

Actualitatea problemei examinate mai este determinată de lipsa unei concepții general acceptată cu privire la noțiunea și caracteristicile criminalității latente. Programele actuale ale luptei cu criminalitatea nu prevăd măsuri orientate spre prevenirea latenței unor categorii distincte de infracțiuni, ceea ce diminuează considerabil coeficientul utilității acestora.

Extinderea continuă a fenomenului criminalității latente are drept urmare denaturarea cunoștințelor despre tendințele reale ale dezvoltării unor tipuri distincte de infracțiuni, precum și a criminalității în ansamblu.

Necesitatea studierii fenomenului în cauză se mai explică prin prelucrarea științifică insuficientă a chestiunilor legate de latența criminalității atât în literatura de specialitate autohtonă, cât și în cea străină. Astfel, necesitatea perfecționării sistemului prevenirii criminalității latente, prin prisma elaborării complexului de măsuri corespunzătoare în domeniul de referință, au determinat actualitatea acestui studiu.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Pe parcursul mai multor ani relevarea criminalității latente și a manifestărilor acesteia rămâne a fi una din cele mai actuale probleme în întreaga lume. În același timp, se constată anumite diferențe ce se referă la metodele de determinare a cazurilor de comitere a infracțiunilor latente în diferite țări.

Compararea indicatorilor absoluți ai statisticii penale din diverse țări se confruntă, după cum se cunoaște, cu anumite dificultăți și restricții, deoarece sistemele lor de drept operează cu noțiuni și interpretări distincte ale unor infracțiuni. Din aceste considerente, există o mare diversitate, iar uneori și o incompatibilitate a indicatorilor criminalității înregistrate în diferite țări. Particularitățile criminalizării anumitor fapte pot fi condiționate și de specificul practicii de înregistrare a acestora în statisticile penale naționale.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. Pe parcursul mai multor ani, problemele examinate în lucrare au constituit obiect de cercetare al diferitor autori, în special al celor străini. Astfel, printre autorii din Federația Rusă care și-au adus contribuția în cercetarea fenomenului criminalității latente se înscriu: R. Acutaev, Z. Bahmudov, M. Krupin, A. Smirnov, Z. Isaev, Iu. Șahaev ș.a. De asemenea, problemei respective îi sunt consacrate tezele de doctorat ale autorilor: A. Konev; N. Sazonova; B. Muslov; A. Sanin; Iu. Toropin.

În contextul analizei literaturii științifice autohtone și a celei din România, menționăm că practic lipsesc cercetări monografice consacrate cercetării particularităților criminalității latente. Totuși, mai mulți autori ai manualelor de criminologie încearcă să abordeze tangențial problematica respectivă (Gh. Gladchi, V. Bujor, M. Bîrgău, Iu. Larii, I. Oancea, N. Giurgiu ș.a.).

Încadrarea temei în context inter și transdisciplinar. Principalele idei, concluzii și recomandări expuse în lucrare pot contribui la dezvoltarea altor științe, precum sociologia,

victimologia, dreptul penal etc. În special, pot fi furnizate concepții și orientări importante în dezvoltarea statisticii criminologice.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul de bază al lucrării constă în cercetarea criminologică complexă a criminalității latente în vederea elaborării unor recomandări argumentate științific, orientate spre perfecționarea reglementărilor juridice și eficientizarea practicii de prevenire a fenomenului investigat.

În baza dezideratului teoretic materializat prin prisma analizei legislației în vigoare, a studiului literaturii de specialitate națională și străină, precum și a cercetării variatelor aspecte teoretice și practice, pentru realizarea scopului propus au fost stabilite următoarele *obiective*:

- relevarea aspectelor evolutive privind cercetarea criminalității latente;
- analiza materialelor științifice referitoare la criminalitatea latentă;
- elucidarea conceptului și caracteristicilor criminalității latente;
- realizarea unei clasificări a criminalității latente;
- evidențierea consecințelor criminalității latente;
- identificarea cauzelor și condițiilor criminalității latente;
- precizarea metodologiei de estimare a criminalității latente;
- identificarea măsurilor de prevenire a criminalității latente;
- elaborarea unor propuneri și recomandări în vederea perfecționării sistemului de măsuri orientat spre prevenirea fenomenului criminalității latente.

Ipoteza cercetării este bazată pe presupunerea, conform căreia:

– problema criminalității latente devine deosebit de acută în momentul în care apare necesitatea corelării concepției teoretice privind starea, evoluția și manifestările acesteia cu elaborarea metodologiei de cercetare și măsurare a parametrilor corespunzători ai părții de conținut al fenomenului vizat;

– în prezent există mai multe clasificări ale criminalității latente, fiecare din ele fiind orientată atât spre relevarea diferitor legități ale respectivului fenomen în ansamblu, cât și ale unor tipuri distincte ale acestuia;

– nivelul înalt al latenței face dificilă prognozarea evoluției situației criminogene atât într-o perioadă de timp concretă, cât și în ansamblu, pe unele tipuri de infracțiuni. Faptul dat se răsfrânge negativ asupra strategiei de prevenire și combatere a criminalității;

– cauzele manifestării latenței au un caracter obiectiv-subiectiv, condiționat de un complex de circumstanțe cu caracter economic, ideologic, politic, juridic etc.;

– utilizarea diverselor metode de estimare a latenței oferă temei de a afirma că, în prezent, organele de drept posedă doar o treime din totalitatea informației cu privire la infracțiunile comise.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. În procesul de realizare a studiului au fost aplicate cele mai importante metode de cercetare precum: metoda istorică, care se regăsește în conținutul tezei prin prezentarea evoluției cercetărilor în domeniul criminalității latente; metoda logică; metoda comparativă; metoda statistică; metoda studiului de caz; metodele de diagnostic; metoda prospectivă.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea cadrului conceptual privind particularitățile criminologice ale criminalității latente la etapa actuală, precum și fundamentarea unor concluzii și propuneri care permit de a realiza o abordare complexă în procesul perfecționării practicii de prevenire a tipului respectiv de criminalitate.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Valoarea teoretică a lucrării este determinată de noutatea științifică, actualitatea și concluziile formulate. Informațiile conținute în teză largesc cunoștințele în domeniul investigat și pot fi utilizate pentru studierea în continuare a respectivului fenomen negativ. Concomitent, importanța teoretică a lucrării constă în faptul că ideile, concluziile și recomandările evidențiate completează fundamentele teoretice ale prevenirii criminalității latente.

Semnificația aplicativă a tezei constă în faptul că ideile științifice și concluziile cuprinse în conținutul tezei pot fi utilizate în procesul de studii din cadrul instituțiilor de învățământ cu profil juridic și, în plan doctrinar-teoretic, ca material inițial pentru o abordare mai profundă a criminalității latente.

Supportul teoretico-științific a fost constituit preponderent din lucrările autorilor din Republica Moldova, România și Federația Rusă.

Aprobarea rezultatelor. Tema supusă cercetării a fost dezvoltată prin intermediul a opt publicații în reviste științifice, dintre care: Legea și viața nr. 7, 2019; Legea și viața nr. 8, 2019; ISCIENCE.IN.UA Журнал «Актуальные научные исследования в современном мире». Выпуск 5(49) Часть 6. Переяслав-Хмельницкий, 2019; Anale științifice ale

Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Științe socioumane, Ediția a XIX-a, nr. 1. Chișinău, 2019).

Rezultatele cercetărilor științifice au fost aprobate în cadrul conferinței științifice internaționale cu genericul „Criminalitatea transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”, desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”, la 26 iunie 2018, precum și în cadrul conferinței științifice internaționale cu genericul „Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept”, desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” la 4 decembrie 2020.

CONȚINUTUL TEZEI

În *Introducere* este argumentată cercetarea temei supuse studierii cu referire la importanța temei investigate, gradul de cercetare a temei, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, ipoteza de cercetare, baza metodologică, aprobarea rezultatelor cercetării.

Capitolul 1, *Analiza situației în domeniul criminalității latente*, conține 4 secțiuni în cadrul cărora este abordată problematica respectivă, ultima secțiune prezintă concluziile relevate pe marginea cercetării realizate în acest capitol.

1.1. *Evoluția cercetărilor cu privire la fenomenul criminalității latente*. Despre faptul că în câmpul de vedere al cercetătorilor nu apare întregul masiv al infracțiunilor comise, ci doar partea sa vizibilă, savanții bănuiau cu multe secole în urmă.

Cei dintâi care au stabilit o legitate criminologică valabilă până în prezent, care constă în faptul că criminalitatea reală depășește de câteva ori criminalitatea înregistrată, au fost A. Quetelet, F. Zaharevici, iar mai apoi și E. Ferri. Totuși, aceștia nu au reușit la acel moment să formuleze o noțiune științifică completă a criminalității latente.

În pofida faptului că natura infracțiunilor ascunse în acea perioadă (începutul sec. XX) nu era studiată suficient, oricum savanții erau interesați de problemele legate de starea criminalității reale. Indicatorii criminalității reale erau calculați prin stabilirea infracțiunilor necunoscute (latente) și al sumării lor cu numărul infracțiunilor înregistrate.

În literatura juridică sovietică, problema criminalității latente a început a fi cercetată multiaspectual abia în anii '60-70 ai sec. XX. Atenția savanților și practicienilor era focalizată

pe reflectarea statistică veridică a criminalității. După cum menționa A. Gherțenzon, „cea mai dificilă problemă este cea a reprezentativității datelor juridico-statistice, ținându-se cont de existența criminalității ascunse (latente)” [17, p. 51]. Anume în această perioadă de timp au fost întreprinse încercări de a fundamenta din punct de vedere științific noțiunea criminalității latente.

În general, procesul de cercetare a fenomenului criminalității latente în perioada sovietică nu era încurajat. În pofida faptului dat, logica și firul cercetărilor științifice conduceau la necesitatea studierii criminalității latente de către mai mulți savanți notorii.

La sfârșitul anilor '90 ai sec. XX, studierea criminalității latente s-a intensificat în așa măsură, încât spre sfârșitul secolului s-a acumulat un volum semnificativ de material științific cu referire la problematica respectivă. În procesul cercetărilor desfășurate a fost soluționată pozitiv problema metodologică de bază, și anume faptul că criminalitatea latentă este un fenomen cognoscibil. Totuși, urmează de menționat că în Republica Moldova cercetări de amploare ale criminalității latente nu au fost întreprinse.

1.2. *Analiza materialelor științifice referitoare la tema tezei publicate în Republica Moldova, România și Federația Rusă.* Gradul de studiere a problemei ne dovedește că, de fapt, toate studiile autohtone și din România efectuate până la momentul actual în materia criminalității latente (îndeosebi este vorba despre autorii manualelor de criminologie) au abordat fragmentar tema în cauză și nu au urmărit scopul cercetării multiaspectuale a subiectului vizat.

Astfel, un manual de *Criminologie* (Chișinău, 2001) care invocă anumite problematici în raport cu criminalitatea latentă aparține profesorului Gh. Gladchi. Potrivit autorului, „...criminalitatea înregistrată (aparentă) reprezintă, de regulă, numai o parte a criminalității săvârșite în societate, partea necunoscută fiind constituită din „cifra neagră” a fenomenului criminalității [2, p. 157].

Printre publicațiile autohtone care abordează criminalitatea latentă se înscrie și manualul de *Criminologie* (Chișinău, 2020), elaborat de profesorul Iu. Larii. În contextul problemei examinate, autorul menționează că criminalitatea reală, deseori, depășește în mare măsură criminalitatea cunoscută organelor de drept. Diferența dintre criminalitatea înregistrată și cea reală formează fenomenul criminalității latente [4, p. 101].

Un alt autor care abordează problema criminalității latente este profesorul M. Bîrgău. Astfel, în *Cursul universitar de criminologie* (Chișinău, 2010) elaborat de autor, criminalitatea latentă este definită ca „fiind totalitatea faptelor criminale care, de fapt, sunt săvârșite, dar nu sunt înregistrate de organele de drept și, respectiv, nu sunt reflectate în statistica oficială” [1, p. 62].

În același context se înscrie și lucrarea autorului Tudor Amza – *Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică* (București, 2002). Autorul lucrării menționează că „diferența dintre criminalitatea reală și criminalitatea aparentă poartă numele de cifra neagră a criminalității și ea se referă la acea proporție considerabilă de infracțiuni care, din diferite motive, rămâne necunoscută”.

Urmează de menționat că în Federația Rusă, pe parcursul ultimelor decenii au fost elaborate mai multe lucrări care abordează problema criminalității latente, având o valoare științifică incontestabilă.

În prezent, atenția principală este orientată asupra problemelor elaborării metodelor de măsurare a criminalității latente în ansamblu, inclusiv asupra gradului de latență a unor infracțiuni distincte. Problemele criminalității latente au fost reflectate pe larg în lucrările monografice ale autorilor: V. Luneev, A. Dolgova, I. Karpeț, K. Goreainov, A. Konev, V. Kudreavțev, E. Pobegailo. Chestiunile ce țin de politica penală și influența asupra criminalității latente au fost examinate în lucrările autorilor: A. Alexandrov, A. Alexeev, V. Ovciniski, B. Gavrilov etc.

Tezele de doctorat ale unor autori (A. Akaev, P. Akutaev, F. Aniurov, G. Sceglova, V. Șihanov) sunt dedicate unor probleme distincte ale criminalității latente, înregistrării și evidenței infracțiunilor.

Astfel, savanții din diferite țări au contribuit esențial la studierea criminalității latente, însă până în prezent în știința criminologică rămân un șir întreg de probleme care necesită a fi cercetate în continuare, și anume: o delimitare mai exactă a criteriilor latenței și a noțiunii criminalității latente; sistematizarea, clasificarea și cercetarea de mai departe a metodelor de relevare și măsurare a acesteia etc.

1.3. *Cercetarea criminalității latente în doctrina de specialitate a altor state.* Compararea indicatorilor absoluți reflectați în statistica penală din diferite țări se confruntă, după cum este bine știut, cu anumite dificultăți și restricții, deoarece în diverse sisteme de

drept există noțiuni și interpretări distincte ale unor infracțiuni. Particularitățile criminalizării unor fapte mai țin și de specificul practicii de înregistrare a lor în statisticile penale naționale. Despre aceasta mărturisește experiența în domeniul cercetării aspectelor ce se referă la latentitatea criminalității în unele state precum Marea Britanie, SUA și Japonia.

În **Marea Britanie**, cercetarea problemei respective a început și continuă activ din anii '70 ai sec. XX. Tinzând să stabilească proporțiile reale ale criminalității, criminologii britanici încearcă să identifice metodele și procedeele corespunzătoare. Astfel, printre primele metode utilizate a fost metoda chestionării, când cu ajutorul chestionării populației a fost relevat numărul infracțiunilor comise de către diferite categorii de cetățeni.

În scopul intensificării procesului de contracarare a infracțiunilor latente, pentru prima oară au fost cercetate aspectele ce se referă la victimizarea populației. Astfel, primele investigații în acest domeniu erau de proporții mici și aveau caracter experimental. De exemplu cercetarea acestei probleme desfășurată la începutul anilor '70 ai sec. XX cuprindea doar trei sectoare ale Londrei [29]. În rezultatul acestor investigații a fost stabilit că numărul real al infracțiunilor comise depășește de 3,5 ori datele statistice oficiale [13]. Totodată, aceste constatări au atras atenția societății față de problema criminalității latente și au impus autoritățile să-i acorde o atenție sporită [19, p. 839].

În **SUA**, cercetarea problemelor criminalității latente a fost actualizată după cel de al Doilea Război Mondial. Aceasta s-a întâmplat datorită eforturilor depuse de savanții americani, discuțiile fiind inițiate preponderent de curentul instituționalist și cel realist.

În SUA sunt aplicate două programe de relevare și de luptă cu criminalitatea, inclusiv cu criminalitatea latentă, și anume: 1) evidența unică a criminalității și 2) trecerea în revistă a victimizării penale. Cu ajutorul acestora este posibil de obținut informații importante atât despre nivelul real al criminalității per ansamblu, cât și separat pentru fiecare tip de infracțiuni. Programele de evidență unică a criminalității și de trecere în revistă a victimizării penale sunt utilizate pentru soluționarea diferitor sarcini, pentru realizarea acestora fiind utilizate diferite metode. Diversitatea metodelor permite de a fixa și a obține o informație amplă despre nivelul criminalității.

Urmează de menționat că, comparativ cu Marea Britanie, în SUA, nu doar că este monitorizată procedura victimizării în paralel cu evidența infracțiunilor înregistrate, ci și

consecințele victimizării populației în comun cu statistica penală oficială, ceea ce constituie un complex unic de relevare și de contracarare a infracțiunilor latente [21, p. 58-59].

Japonia. Cea mai serioasă problemă pentru aprecierea criminologică a criminalității în Japonia o reprezintă cifra neagră (valoarea criminalității latente) care denaturează indicatorii statisticii. Încă în anii '70 ai secolului trecut, Direcția generală a poliției din Japonia a ajuns la concluzia că, ținând cont de numărul infracțiunilor latente, volumul real al criminalității depășește de cel puțin două ori datele statisticii oficiale [33, p. 22-24]. Particularitatea Japoniei, comparativ cu cea a Republicii Moldova, constă în faptul că victimele nu se adresează poliției din motiv că nu au încredere în ea, ci în mare parte, din cauza prejudiciului nesemnificativ suportat și a disconfortului de ordin procedural.

Cu referire la cercetarea latenței unor tipuri distincte de infracțiuni, urmează de menționat că în Japonia o atenție deosebită este acordată infracțiunii de viol. În acest sens, merită atenție lucrările autorilor O. Nakata [26, p. 22] și S. Oda [28, p. 34], precum și datele statisticii oficiale preluate din „Cartea albă a criminalității”. De asemenea, anumite investigații ale tipului respectiv de infracțiuni au fost realizate de D. Djon, Eshico Fudhivara și Sami Saghisaca [18, p. 12-15].

Așadar, calitatea și nivelul de înregistrare a infracțiunilor, precum și tabloul criminalității dintr-o anumită țară sunt influențate de mai mulți factori de ordin economic, politic și social-psihologic.

Capitolul 2, *Dimensiuni criminologice ale criminalității latente*, conține 6 secțiuni în cadrul cărora este abordată problematica respectivă, ultima secțiune prezintă concluziile relevate pe marginea cercetării realizate în acest capitol.

2.1. *Conceptul și caracteristicile criminalității latente.* În prezent, criminalitatea latentă este examinată sub două aspecte: 1) în complex și 2) pe anumite tipuri de infracțiuni. Autorii care și-au consacrat lucrările studierii complexe a criminalității latente acordă o atenție sporită noțiunii și naturii acesteia (N. Sazonova; V. Luneev; A. Dolgova; A. Șleapocinikova și G. Zabreanski; V. Pankratova; V. Kudreavțev; S. Inșakov).

Reieșind din obiectul cercetării, pot fi evidențiate diverse tipuri de latență, după cum urmează: 1) latența criminalității în general; 2) latența unor tipuri de criminalitate (de exemplu, contra patrimoniului, ecologice etc.); 3) latența unor infracțiuni concrete

(infracțiunilor de omor, de furt etc.); 4) latența infractorilor (persoanelor care au comis infracțiuni)” [10, p. 485].

În baza analizei opiniilor expuse în literatura de specialitate, considerăm corectă poziția, potrivit căreia „cifra neagră” a criminalității poate fi definită ca un ansamblu de infracțiuni care se comit efectiv, dar nu sunt incluse în statistica oficială. „Cifra neagră” a criminalității cuprinde infracțiunile necunoscute și tănuite (ascunse) [22, p. 157].

Până în prezent nu s-a ajuns la o formulă unică cu privire la definirea noțiunii de criminalitate latentă. Totodată, pot fi evidențiate următoarele ipoteze importante: criminalitatea latentă reprezintă o parte a criminalității; ea posedă caracteristici cantitative și calitative proprii; de regulă, dinamica acestui fenomen este opusă dinamicii criminalității înregistrate; structura criminalității latente este deosebită de structura criminalității înregistrate.

Astfel, criminalitatea latentă, ca element distinct al criminalității înregistrate, poate fi definită ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil în timp și spațiu, care este constituit din totalitatea infracțiunilor nereflectate în sistemul oficial de evidență statistică, caracterizându-se prin indicatori cantitativi-calitativi și prin particularități specifice de apariție și evoluție.

2.2. Clasificări ale criminalității latente. Actualmente, în literatura de specialitate există mai multe clasificări ale criminalității latente, fiecare în parte fiind orientată atât spre relevarea unor legități ale criminalității latente în general, cât și ale unor tipuri separate ale ei. În acest sens, este important de a evidenția criteriile în baza cărora are loc formarea criminalității latente: 1) mecanismul formării latenței; 2) nivelul (gradul) latenței unor tipuri de criminalitate; 3) cauzele (factorii) latenței unor tipuri de infracțiuni; 4) gradul de flagranță a infracțiunilor; 5) nivelul de informare (sau neinformare) despre infracțiuni al unui anumit cerc de persoane (martori, victime, funcționari ai organelor de drept etc.).

De menționat că există unele clasificări realizate în baza mai multor criterii. Însă, de multe ori acestea nu sunt reușite din cauza neconcordanței sau chiar a contradictorialității unor elemente structurale.

O clasificare a infracțiunilor latente este propusă de autorii N. Alicperov și R. Rasulov [15, p. 12], care divizează diferite tipuri de infracțiuni în funcție de nivelul latenței lor. O clasificare detaliată a infracțiunilor latente a fost propusă de A. Alexeev și A. Roșa [14, p. 40-

41]. O clasificare analogică a criminalității latente este făcută de autorul autohton Iu. Larii [4, p. 102], care, de asemenea, pune accent pe mecanismul de formare a acesteia. Încă o clasificare este realizată de N. Sazonova, care divizează criminalitatea latentă, în funcție de cauzele apariției latentei, în criminalitate obiectiv-latentă și subiectiv-latentă [30, p.41].

2.3. *Consecințele criminalității latente.* În opinia unor autori, „consecințele criminalității latente urmează a fi examinate ca fiind una din caracteristicile ei de bază. În același timp, acestea reprezintă una din cele mai puțin cercetate direcții ale criminalității latente. Totodată, prejudiciul social-politic, economic și moral, provocat de partea latentă a criminalității, după proporțiile sale, nu cedează, ba chiar probabil depășește consecințele părții înregistrate a criminalității [11, p. 20]. Faptul dat este condiționat, în primul rând, de caracteristicile calitative, care diferențiază criminalitatea latentă de cea înregistrată. În majoritatea cazurilor, consecințele criminalității sunt ascunse și, corespunzător, aprecierea lor de către organele de drept este dificilă sau chiar imposibilă. Deși prejudiciul (atât material, cât și moral-psihologic) cauzat de criminalitatea înregistrată este enorm, totuși acesta nicidecum nu poate fi comparat cu daunele cauzate societății de criminalitatea latentă.

De asemenea nivelul înalt al latenței face dificilă prognozarea evoluției situației criminogene atât într-o perioadă de timp concretă, cât și în ansamblu, pe unele tipuri de infracțiuni. Faptul dat se răsfrânge negativ asupra strategiilor de contracarare a criminalității, ceea ce se confirmă prin diferite date, inclusiv statistice. La rândul său, această situație nu permite statului să asigure o acoperire adecvată a necesităților organelor de drept cu resurse umane și materiale, precum și realizării unor măsuri reale de luptă cu criminalitatea în scopul menținerii ei la un nivel social acceptabil.

Astfel, cu cât mai extinse sunt dimensiunile criminalității latente, cu atât mai redus este nivelul protecției populației față de criminalitate din partea organelor de drept, iar nivelul autodeterminării criminalității în astfel de condiții este unul destul de alarmant.

2.4. *Cauzele și condițiile criminalității latente.* Prin cauze care provoacă latența infracțiunilor urmează de avut în vedere ansamblul circumstanțelor (factorilor) cu caracter social, juridic și de altă natură care împiedică constatarea, înregistrarea și evidența infracțiunilor, precum și descoperirea completă a acestora. În cele din urmă, din șirul acestor factori mai fac parte anumite lacune în activitatea organelor de drept și a celor de supraveghere și control cu atribuții și competențe specifice în domeniul investigării

infrațiunilor și identificării persoanelor care le-au comis, înregistrării și evidenței acestora, exercitării justiției etc.

Abordările teoretice consacrate cauzalității criminalității latente permit de a evidenția cele mai răspândite cauze și condiții ale acestui fenomen. În context, este important de a efectua divizarea internă a respectivei categorii de cauze, fiind vorba despre două grupuri: 1) obiective, care nu depind de voința subiectului; 2) subiective, care depind de voința persoanei și se reflectă în acțiunea sau inacțiunea acesteia.

La cauzele obiective ale criminalității latente (cu referire la victimă) pot fi atribuite: 1) starea sănătății victimei sau a martorului infracțiunii, motiv pentru care nu a fost posibilă sesizarea organelor de drept cu privire la infracțiunea comisă; 2) se afla în locuri unde era dificil sau imposibil de a lua legătura cu reprezentanții organelor de drept; 3) avea insuficientă informație despre infracțiune; 4) despre infracțiunea comisă nu cunoaște nici infractorul și nici victima; 5) decesul victimei.

În calitate de cauze subiective ale criminalității latente pot fi evidențiate: 1) lipsa încrederii din partea victimelor sau a martorilor în perspectiva descoperirii infracțiunii; 2) nihilismul juridic, în particular convingerea deplină în faptul că organele de drept nu vor reacționa la informația privind infracțiunea comisă și, din atare rațiuni, nu este oportun de a pierde timpul în zadar; 3) existența verosimilității descoperirii unor fapte reprobabile sau ilicite, comise cândva de victimă sau de martor; 4) tendința „de a se răfui” cu infractorul cu propriile forțe; 5) frica față de infractori, care ar putea ulterior să se răzbune pe victimă sau pe membrii săi de familie; 6) compătimirea infractorului, în special dacă infracțiunea este comisă de către un minor, o persoană în etate sau de o persoană bine cunoscută; 7) lipsa dorinței de a da publicității unor aspecte intime care rezultă din conținutul faptelor infracționale săvârșite, mai ales în cazurile violurilor; 8) persoana consideră prejudiciul cauzat prin comiterea infracțiunii ca fiind nesemnificativ și nu dorește să piardă timpul pentru comunicarea cu reprezentanții organelor de drept; 9) frica sau neîncrederea unor persoane, care în trecut au fost victime sau martori ai unei infracțiuni comise de reprezentanții organelor de drept.

2.5. Factorii care condiționează apariția și evoluția caracterului latent al unor tipuri de criminalitate. În context sunt analizate cauzele latenței unor tipuri distincte de criminalitate care se caracterizează printr-un grad sporit de latență (criminalitatea ecologică; criminalitatea

informatică; criminalitatea economică; infracțiunile de corupție; circulația ilegală a substanțelor narcotice; criminalitatea penitenciară).

Astfel, sunt prezentate argumentele autorilor care consideră că „*infracțiunile ecologice* sunt cel mai puțin înregistrate de către organele de drept” [20, p. 36-37].

În condițiile diversității formelor și tipurilor de *infracțiuni cu caracter economic*, un pericol deosebit îl au infracțiunile comise în domeniul fiscal cărora le este atribuită o latență sporită [32, p. 398-399]. În literatura criminologică se constată că „partea latentă a criminalității organizate în domeniul economic o poate depăși de 300 de ori pe cea înregistrată” [34, p. 23]. În opinia lui V. Luneev, „nivelul de latență a criminalității economice atinge cota de 85%” [25, p. 6-7].

Destul de actuală este și problema latenței *criminalității informatice*. Asupra latenței înalte a criminalității informatice indică mai mulți autori. Astfel, conform unor investigații în domeniu, „doar 10-15% din numărul total al infracțiunilor informatice ajung în vizorul organelor de drept” [31, p. 8].

Nivelul înalt de latentitate specific criminalității legate de *circulația ilegală a drogurilor* este influențat de: „extinderea relațiilor internaționale, necorespunderea organizațională a organelor de stat și a celor publice domeniului de prevenire și combatere a criminalității, inacțiunea legilor, lacunele în aprecierea juridico-penală a faptelor socialmente periculoase, lobbyismul ilicit etc.” [5, p. 76].

În opinia unor autori, „statistica oficială a *criminalității în locurile de detenție* nu corespunde realității și este mult diminuată. Latența înaltă a criminalității în instituțiile penitenciare se explică, mai întâi de toate, prin influența subculturii criminale asupra condamnaților în timpul executării pedepsei privative de libertate, care interzice colaborarea cu personalul instituției penitenciare (criminalitatea naturală)” [27, p. 24].

Așadar, cauzele (factorii) latenței diferitor tipuri de criminalitate se pot deosebi esențial. Latența criminalității este determinată de diferiți factori care constituie un sistem causal complex al acestui fenomen negativ. Nu există o cauză unică (de bază) a latenței criminalității în ansamblu. Prin urmare, este important de a înțelege ce influențează nemijlocit asupra mecanismului formării latenței diferitor tipuri de criminalitate și de ce un anumit tip de criminalitate capătă o latență sporită. Doar apreciind corect cauzele respective, putem vorbi

despre posibilități reale de implementare a unor măsuri menite să diminueze gradul de latență a diferitor tipuri de criminalitate.

Capitolul 3, *Prevenirea criminalității latente*, conține 5 secțiuni în cadrul cărora este abordată problematica respectivă, ultima secțiune prezintă concluziile relevate pe marginea cercetării realizate în acest capitol.

3.1. *Metode și tehnici de estimare a criminalității latente*. O problemă importantă pe care o evocă studiul criminalității latente este cunoașterea metodelor și tehnicilor de estimare a acestui fenomen. Anume stabilirea proporțiilor reale ale criminalității latente reprezintă una din sarcinile de bază ale criminologiei în cercetarea și înțelegerea esenței criminalității.

Pentru analiza părții latente a criminalității, știința criminologică utilizează un spectru vast de metode cu ajutorul cărora este obținută informația despre starea aproximativă a fenomenului investigat. În funcție de scopurile cercetării, toate metodele pot fi divizate în metode de apreciere a criminalității latente în general și metode de apreciere a latenței unor tipuri distincte de infracțiuni. Astfel, metodele generale de analiză a criminalității latente prezintă interes prin faptul că permit aprecierea preliminară a nivelului general al criminalității reale, ceea ce poate fi utilizat pentru soluționarea nemijlocită a principalelor probleme legate de politica penală, inclusiv elaborarea strategiei și tacticii activității organelor de drept.

Un rol aparte în cazul studierii criminalității latente le revine metodelor statistice, sociologice și speciale de investigații. Printre *metodele statistice*, pe lângă observare, centralizare, analiză și prelucrare a informației, se evidențiază teoria modulară a sociumului care se bazează pe indicatorii dizarmoniei specifice organismului social ca sistem. Pentru evaluarea criminalității latente la nivel local este oportun de a utiliza *metodele sociologice*, acestea fiind destul de răspândite în cercetările fenomenelor cu caracter criminologic. Tendința respectivă se datorează faptului că ele permit, cu un grad anumit de verosimilitate, de a urmări criminalitatea latentă în ansamblu și pe anumite categorii de infracțiuni, de a stabili tendințele de bază ale evoluției fenomenului în trecut, prezent și de a-l prognoza pentru viitor. Printre metodele sociologice de studiere a criminalității latente sunt: chestionările; analiza documentelor; metoda analizei content a materialelor mass-media; observația și experimentul; metoda analizei modulare a criminalității. Destul de eficiente în cercetarea criminalității latente sunt *metodele speciale*, cum ar fi metoda analizei factoriale a criminalității latente, stratificarea criminologică etc.

3.2. *Măsuri de prevenire a criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității relevante.* Semnificația măsurilor generale de prevenire a criminalității reale este condiționată de faptul că realizarea lor presupune înfăptuirea unei politici economice la nivel guvernamental orientată spre minimizarea și limitarea posibilităților elementului criminal.

În ceea ce privește *prevenirea special-criminologică* a criminalității reale, se menționează că la această categorie de măsuri se referă: a) monitorizarea persoanelor eliberate din detenție; b) lupta cu alcoolismul și narcomania; c) lupta cu circuitul ilegal al armamentului, munițiilor și substanțelor explozive; d) profilaxia social-psihiatrică” [7, p. 48].

Un alt tip de activitate preventivă în privința criminalității reale este *prevenirea individuală*. Urmează de menționat că aceste măsuri sunt destul de bine studiate în literatura criminologică [3, p. 557-563; 4, p. 287-290; 16; 24; 23, p. 383-396] și implementate în practică în privința diferitor categorii de infractori.

Astfel, studiul realizat a demonstrat că este posibil de controlat criminalitatea reală, inclusiv partea sa latentă, dar și a o influența prin intermediul unui complex de măsuri preventive cu caracter general, special și individual. Din păcate, la momentul actual măsurile de prevenire a criminalității latente rămân a fi mai puțin eficiente. Astfel, pentru a eficientiza acest complex de măsuri este necesar de perfecționat reglementarea juridică a relațiilor sociale din diverse domenii, deoarece criminalitatea în ansamblu și partea sa latentă se află într-o permanentă evoluție, faptul dat urmând a fi luat în considerare de către subiecții prevenirii criminalității reale în activitatea lor cotidiană.

3.3. *Direcții prioritare de prevenire a criminalității latente.* Prevenirea criminalității latente reprezintă un proces complex și multidimensional care presupune realizarea diferitor măsuri. Aceste măsuri sunt orientate spre relevarea infracțiunilor, respectarea legislației în procesul înregistrării lor, asigurarea legalității deciziilor procesual-penale privind existența sau lipsa componenței de infracțiune, adică măsuri orientate spre obținerea unor indicatori obiectivi ai criminalității, apropiindu-i de cei reali. În același timp, reducerea latenței criminalității reprezintă o activitate desfășurată în vederea relevării și înlăturării (blocării și neutralizării) cauzelor și condițiilor (factorilor) care influențează asupra latentizării fenomenului infracțional. În calitate de obiect supus influențării sunt cetățenii care nu comunică despre infracțiunile comise contra lor sau contra altor persoane, pe de o parte, și

funcționarii organelor de drept care nu înregistrează și tănuiesc de la evidența oficială infracțiunile care ajung la cunoștința lor, pe de altă parte.

Măsurile întreprinse în vederea prevenirii criminalității latente pot fi divizate în trei direcții de bază: 1) măsuri generale de prevenire a latenței criminalității în ansamblu; 2) măsuri orientate spre diminuarea latenței naturale; 3) măsuri orientate spre diminuarea latenței artificiale. Necesitatea unei astfel de divizări este condiționată, înainte de toate, de diferența calitativă a mecanismului formării acestor tipuri de latență. În mod corespunzător trebuie să difere și măsurile care urmează a fi întreprinse pentru reducerea și înlăturarea acestora. Anume o astfel de divizare va permite crearea unui sistem de măsuri eficiente de prevenire a criminalității latente.

Diminuarea criminalității latente, modificând coraportul în favoarea celei înregistrate, este posibilă prin următoarele căi și metode: ridicarea nivelului general al conștiinței juridice a populației; implementarea măsurilor organizaționale, informative și administrative care vor favoriza procesele de formare a societății civile și vor ridica nivelul activismului social al cetățenilor; elaborarea unor metode și forme de colaborare a cetățenilor cu organele de drept; amplificarea controlului departamental și al procuraturii asupra înregistrării și soluționării sesizărilor despre infracțiuni, în special privind legalitatea deciziilor procesuale luate în urma examinării acestora; elaborarea criteriilor de apreciere a eficienței activității organelor de drept și al sistemului corespunzător de indicatori.

3.4. *Măsuri orientate spre diminuarea latenței unor tipuri de criminalitate.* Pentru prevenirea eficientă a criminalității urmează a fi luat în considerare specificul latenței diferitor tipuri de criminalitate. Astfel, măsurile de diminuare a latenței infracțiunilor contra familiei se deosebesc esențial de măsurile aplicate cu același scop în privința infracțiunilor de corupție sau a infracțiunilor ecologice. Având în vedere cele menționate, au fost analizate succint cele mai răspândite genuri de infracționalitate care se caracterizează printr-o latență sporită. Este vorba despre: infracțiuni contra familiei; criminalitatea ecologică (în special, infracțiunile legate de poluarea mediului înconjurător și de amenințările la adresa securității ecologice); criminalitatea legată de circulația ilegală a substanțelor narcotice; infracțiunile de corupție; criminalitatea în domeniul tehnologiilor informatice; criminalitatea economică; criminalitatea organizată.

În calitate de subiecți ai prevenirii criminalității latente pot fi evidențiate organele de stat și organele administrației publice locale, organizațiile neguvernamentale și cetățenii care au o anumită influență asupra obiectului în scopul prevenirii infracțiunilor. Totodată, organul central în activitatea de prevenire este Ministerul Afacerilor Interne, căruia îi revine un rol deosebit în acest proces complex, „...determinat de diversitatea competențelor și atribuțiilor pe care le are, de spectrul larg al împuternicirilor care îi permit începerea și desfășurarea urmării penale, realizarea măsurilor speciale de investigație și a altor activități antiinfracționale, precum și de existența în structura acestuia a diferitor servicii și subdiviziuni specializate în prevenirea criminologică a infracțiunilor și altor încălcări de lege” [4, p. 277].

Așadar, demersurile științifice desfășurate în vederea studierii criminalității latente demonstrează că asupra unui astfel de fenomen negativ și constant este posibil și necesar de influențat. Criminalitatea latentă poate fi studiată și apreciată la nivel statal, ceea ce în perspectivă oferă posibilitate de a corecta politica în domeniul contracarării acestui fenomen, luându-se în calcul aspectul latentității. Din păcate, în programele de luptă cu criminalitatea din Republica Moldova nu există până în prezent nici o mențiune despre partea latentă a fenomenului infracțional și, din aceste considerente, nu sunt prevăzute măsuri axate pe diminuarea și prevenirea infracțiunilor latente.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în cadrul respectivei teze de doctorat sunt reflectate în următoarele: au fost clarificate aspectele evoluției cercetărilor în domeniul criminalității latente; a fost elucidat conceptul și caracteristicile criminalității latente [9, p. 474-482; 10, p. 483-490; 12, p. 22-26]; a fost realizată o clasificare a criminalității latente [11, p. 483-490]; au fost relevate consecințele criminalității latente [11, p. 474-482]; au fost cercetate cauzele și condițiile criminalității latente [6, p. 606-613]; au fost identificate măsurile de prevenire a criminalității latente [8, p. 147-152; 7, p. 46-49].

În urma abordării complexe a obiectului de cercetare, a fost soluționată **problema științifică de importanță majoră**, care constă în elaborarea cadrului conceptual privind particularitățile criminologice ale criminalității latente la etapa actuală, precum și

fundamentarea unor concluzii și propuneri care permit de a realiza o abordare complexă în procesul perfecționării practicii de prevenire a tipului respectiv de criminalitate.

I. Concluzii:

1. Analiza literaturii de specialitate în relație cu tema de cercetare indică asupra faptului că în prezent rămân nesoluționate un șir de probleme legate de noțiunea criminalității latente și cauzele acesteia. De asemenea, lipsesc criteriile clare de clasificare a tipurilor criminalității latente, nu sunt stabiliți subiecții și nu sunt elaborate măsurile de prevenire a respectivului fenomen negativ. O problemă deosebit de acută apare în cazul corelării concepției teoretice privind starea, evoluția și manifestările criminalității latente cu metodologia de cercetare și evaluare a parametrilor caracteristici fenomenului vizat.

2. Criminalitatea latentă poate fi definită ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil în timp și spațiu, care este constituit din totalitatea infracțiunilor nereflectate în sistemul oficial de evidență statistică, caracterizându-se prin indicatori cantitativi-calitativi și prin particularități specifice de apariție și evoluție.

3. Actualmente, în literatura de specialitate există mai multe clasificări ale criminalității latente. Fiecare din aceste clasificări este orientată atât spre relevarea unor legități ale criminalității latente în general, cât și ale unor tipuri separate ale acesteia. Astfel, principalele tipuri de criminalitate latentă au la bază următoarele criterii de formare: a) mecanismul formării latenței; b) nivelul (gradul) latenței unor tipuri de criminalitate; c) cauzele latenței unor tipuri de infracțiuni; d) gradul de flagranță a infracțiunilor; e) gradul de informare (sau neinformare) despre infracțiuni al unui anumit cerc de persoane (martori, victime, funcționari ai organelor de drept etc.).

4. Nivelul înalt al latenței face dificilă prognozarea evoluției situației criminogene atât într-o perioadă de timp concretă, cât și în ansamblu, pe unele tipuri de infracțiuni. Faptul dat se răsfrânge negativ asupra strategiilor de contracarare a criminalității, ceea ce se confirmă prin diferite date, inclusiv statistice. La rândul său, această situație nu permite statului să asigure o acoperire adecvată a necesităților organelor de drept cu resurse umane și materiale, precum și realizării unor măsuri reale de luptă cu criminalitatea în scopul menținerii ei la un nivel social acceptabil.

5. *Analiza cauzelor* apariției criminalității latente a permis evidențierea următoarelor concluzii: 1) cauzele manifestării latenței au un caracter obiectiv-subiectiv, fiind condiționate de un complex de factori cu caracter economic, ideologic, politic, juridic etc. Respectivul infracțiuni, la fel ca și toate fenomenele tenebre, apar ca urmare a rolului diminuat al statului

în gestionarea relațiilor sociale, fie în rezultatul unor erori ale unei astfel de gestionări; 2) cauzele respective apar de sine stătător, indiferent de fenomenele care determină criminalitatea în general.

6. Aplicarea unor *metodologii complexe* (statistice, sociologice, evaluarea experților, studierea documentelor, monitorizarea și analiza proceselor de victimizare a populației etc.) în studierea criminalității latente poate avea ca finalitate cunoașterea proporțiilor reale ale fenomenului investigat. Astfel, în prezent utilizarea diverselor metode de estimare a criminalității latente oferă temei de a afirma că organele de drept posedă doar o treime din informații privind infracțiunile comise, aproximativ două treimi din ele fiind latente.

7. Prevenirea criminalității latente reprezintă un proces complex și multidimensional care presupune realizarea diferitor măsuri orientate spre relevarea infracțiunilor, respectarea legislației în procesul înregistrării lor, asigurarea legalității deciziilor procesual-penale privind constatarea existenței sau lipsei componentei de infracțiune. Prin urmare, măsurile de prevenire a latenței criminalității urmează a fi divizate în trei direcții de bază: a) măsuri generale de prevenire a latenței criminalității în ansamblu; b) măsuri orientate spre diminuarea latenței naturale; c) măsuri orientate spre diminuarea latenței artificiale.

8. Diminuarea criminalității latente, modificând coraportul în favoarea celei înregistrate, este posibilă prin următoarele căi și metode: ridicarea nivelului general al conștiinței juridice a populației; implementarea măsurilor organizaționale, informative și administrative care vor favoriza procesele de formare a societății civile și vor ridica nivelul activismului social al cetățenilor; elaborarea unor metode și forme de colaborare a cetățenilor cu organele de drept; amplificarea controlului departamental și al procuraturii asupra înregistrării și soluționării sesizărilor despre infracțiuni.

II. Recomandări:

1. Pericolul social al tănuirii infracțiunilor de la evidență implică deseori comiterea repetată a infracțiunilor și răspândirea masivă a acestora. Ineficiența luptei cu fenomenul în cauză prin mijloacele juridice existente mărturisește despre prezența temeiurilor sociale și criminologice de criminalizare a respectivelor categorii de fapte. Având în vedere cele menționate, considerăm oportun de a completa CP al RM cu un articol nou (308¹), având următoarea redacție:

Art. 308¹ Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a infracțiunilor și a sesizărilor despre infracțiuni

1) Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a sesizărilor despre infracțiuni prin refuzul neîntemeiat de a primi sau de a înregistra sesizarea despre

infracțiuni, fie refuzul neîntemeiat de a înregistra o faptă care conține semnele unei infracțiuni de către persoana abilitată cu astfel de atribuții.

Se pedepsesc cu ...

2) Tăinuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a infracțiunilor prin refuzul neîntemeiat de a porni o cauză penală, fie încetarea procesului penal până la realizarea acțiunilor de urmărire penală în privința bănuțitului sau învinuitului de către persoana abilitată cu astfel de atribuții.

Se pedepsesc cu ...

3) Acțiunile prevăzute la alin. 2) legate de învinuirea de săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Se pedepsesc cu ...

2. În scopul diminuării latenței infracțiunilor de corupție și încurajării cetățenilor de a comunica organelor de drept despre cazurile de corupție care au avut loc, propunem următoarea redacție a alin. (4) al art. 325 CP al RM: *Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate, **fie inițiativa a parvenit de la o persoană publică sau o persoană publică străină, cu condiția că scopurile urmărite de făptuitor nu contravin legislației în vigoare, sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea care au săvârșit-o.***

3. Considerăm necesar de a revizui *criteriile de apreciere a activității* organelor de drept care desfășoară procesul de prevenire și combatere a criminalității. Astfel, activitatea acestora nu ar trebui să fie apreciată în baza indicatorilor cantitativi, ci în baza calității organizării și desfășurării lor, potențialul preventiv (eficiența) al activității desfășurate din punct de vedere al perspectivelor pe termen scurt și lung al influenței acestora asupra stării criminalității și a situației criminogene în ansamblu.

4. Simpla informare a populației despre necesitatea colaborării cu organele de drept este puțin eficientă, dacă aceasta nu este transformată în condiții și mecanisme concrete de colaborare. În acest sens, este important de stabilit o ordine mult mai accesibilă de informare din partea cetățenilor cu privire la infracțiunile despre care aceștia cunosc, precum și mecanismul stimulării morale și materiale a lor în legătură cu activitatea respectivă. În vederea realizării acestui deziderat, urmează să fie elaborat un *sistem de evidență a sesizărilor telefonice anonime*, unde orice cetățean poate culege un anumit număr de telefon și comunica tot ce cunoaște despre o infracțiune, fără a anunța datele sale personale. În astfel de cazuri, poliția urmează să-i stabilească un nume codificat, iar dacă informația s-a dovedit a fi utilă, persoana în cauză va primi o recompensă.

5. Potrivit art. 3 al Legii nr. 105-XVI din 16.05.2008 *cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal*, măsurile de protecție pot fi aplicate doar în cazul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave. Astfel, participanții la proces în legătură cu infracțiunile ușoare sau mai puțin grave nu pot beneficia de protecție. În aceste condiții, lipsa de protecție a participanților la procesul penal față de influențările din partea persoanelor care au comis infracțiuni poate condiționa eschivarea de la îndeplinirea obligației de a da declarații, fapt care constituie o piedică serioasă în activitatea de investigare a infracțiunilor.

Luând în considerație faptul că declarațiile participanților la procesul penal au o importanță majoră pentru tragerea la răspunderea penală a făptuitorilor, propunem completarea art. 3 al Legii nr. 105 din 16.05.2008 *cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal*, astfel încât și participanții la proces care favorizează descoperirea infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave să beneficieze de protecție corespunzătoare.

6. Este foarte important și oportun elaborarea și implementarea unui program de informare în masă a cetățenilor privind existența și funcționarea sistemului de protecție a participanților la procesul penal. Programul urmează a fi elaborat de către Guvernul Republicii Moldova, iar informarea cetățenilor poate fi realizată prin intermediul surselor mass-media și a campaniilor de informare a populației în acest sens.

7. Considerăm oportun ca în procesul pregătirii unui recensământ ordinar al populației să fie incluse o serie de întrebări privind infracțiunile comise contra cetățenilor. Rezultatul va fi mai eficient dacă întrebările vor fi expuse într-un chestionar separat. În baza rezultatelor recensământului va fi posibil planificarea unor cheltuieli legate de bugetul necesar activității organelor de drept în domeniul prevenirii și combaterii criminalității. În afară de aceasta, datele recensământului pot determina raioanele, sectoarele și localitățile problematice în care numărul infracțiunilor latente este mai mare decât media pe țară.

8. Considerăm necesar a desfășura chestionarea tuturor condamnaților care își ispășesc pedeapsa în locurile de detenție. În chestionar urmează a fi incluse întrebări privind activitățile ilegale ale persoanelor respective până la momentul reținerii lor. Presupunem că majoritatea respondenților vor indica doar infracțiunile pentru care au fost condamnați. Însă nu este exclus faptul că unii din ei vor da mai multe informații despre activitatea lor infracțională, fiind convingși în anonimatul complet al chestionării și prezentând astfel o informație mai completă.

Sugestii privind potențialele direcții viitoare legate de tema abordată. În baza rezultatelor obținute în cadrul prezentei teze de doctorat sunt identificate și direcțiile unor cercetări de perspectivă la care se atribuie: probleme ce țin de latența criminalității ecologice; studiu privind latența criminalității legată de circulația substanțelor narcotice; latența criminalității în domeniul tehnologiilor informatice.

Propuneri de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic: în procesul de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ mediu și superior cu profil juridic; în practica de urmărire penală și cea judiciară.

BIBLIOGRAFIE

I. Referințe bibliografice în limba română

1. BÎRGĂU, M. *Criminologie. Curs universitar*. Chișinău: Print-Caro SRL. 2010. 687 p. ISBN 978-9975-4098-9-6.
2. GLADCHI, Gh. *Criminologie Generală*. Chișinău: Museum, 2001, 312 p. ISBN: 9975-906-56-7.
3. GLADCHI, Gh. *Criminologie: Manual pentru facultățile de drept și polițienesci*. Chișinău: CEP USM, 2019, 619 p. ISBN 978-9975-142-99-1
4. LARII, Iu. *Criminologie*. Ediție revizuită și adăugită. Chișinău: Cartea militară, 2020, 290 p. ISBN 978-9975-3366-1-1.
5. LARII, Iu., NUCU, M. *Prevenirea și combaterea traficului ilicit de droguri*. Ghid metodic. Chișinău: Tipogr. Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2020, 210 p. ISBN 978-9975-121-66-8.
6. VARVARICI, Gh. Cauzele și condițiile criminalității latente. În: *Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 4 decembrie 2020, Chișinău, 2021. p. 606-613. ISBN 978-9975-121-76-7
7. VARVARICI, Gh. Diminuarea criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității reale. În: *Legea și viața* nr. 8 (332) , 2019, p. 46 – 49. ISSN 1810-309X
8. VARVARICI, Gh. Măsuri orientate spre diminuarea latenței unor tipuri distincte de criminalitate. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Științe socioumane*, Ediția a XIX-a, nr. 1. Chișinău, 2019, p. 156 – 161. ISSN 1857-0976
9. VARVARICI, Gh. Repere conceptuale privind latența criminalității penitenciare. În: *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 26 iunie 2018, Chișinău, 2018. p. 474-482. ISBN 978-9975-121-48-4
10. VARVARICI, Gh. Unele considerente privind criminalitatea latentă. În: *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 26 iunie 2018, Chișinău, 2018. p. 483-490. ISBN 978-9975-121-48-4
11. VARVARICI, Gh., Reflecții teoretice privind consecințele criminalității latente. În: *ISCIENCE.IN.UA Журнал «Актуальные научные исследования в современном*

- мире». Выпуск 5(49) Часть 6. Переяслав-Хмельницкий, 2019. p. 19-25. ISSN 2524-0986
12. VARVARICI, Gh., URSU, V. Repere conceptuale privind criminalitatea latentă. În: *Legea și viața* nr. 7, 2019, p. 22 – 26. ISSN 1810-309X

II. Referințe bibliografice în limba engleză

13. Home Office Statistical Bulletin. *Crime in England and Wales*, 2008/09. Findings from the British Crime Survey and police recorded crime. Edited by: Alison Walker, John Flatley, Chris Kershaw and Debbie Moon. Crown Copyright, July 2009. Vol. 1. ISSN 1358-510X

III. Referințe bibliografice în limba rusă

14. АЛЕКСЕЕВ, А., РОША, А. Латентная преступность и эффективность деятельности правоохранительных органов. În: *Латентная преступность: познание, политика, стратегия*. Сборник материалов международного семинара. Москва: ВНИИ МВД России. 1993. с. 30-35. ISBN 10000.00.
15. АЛИКПЕРОВ, Н., РАСУЛОВ, Р. *Понятие и причины латентной преступности*. Баку, 1989. 40 с.
16. АНТОНЯН, Ю. Проблемы индивидуальной профилактики преступлений. În: *Пути совершенствования мер по предупреждению преступности*. Москва: Академия МВД СССР, 1988. с. 64-70.
17. ГЕРЦЕНЗОН, А. Основные положения и задачи советской науки уголовной статистики. În: *Проблемы искоренения преступности*. Москва: Юридическая литература, 1965. p. 50-56.
18. ДЖОН, Д., ФУДХИВАРА, Е., САГИСАКА, С. Решение не сообщать о сексуальных нападениях в Японии. În: *Международный журнал о предупреждении преступлений и сравнительной криминологии*. 2009. с. 12-15.
19. ИНШАКОВ, С. *Теоретические основы исследования и анализа латентной преступности*. Москва: ЮНИТИ: Закон и право, 2012. 839 с. ISBN 978-5-238-02125-6.
20. КАСЬЯНЕНКО, М. Некоторые криминологические особенности экологических преступлений, совершаемых организованными преступными формированиями на Северном Кавказе. În: *Российский следователь*. 2010. № 7. с. 36-38. ISSN 1812-3783.
21. КРИВЕНЦОВ, П. *Латентная преступность в России: криминологическое исследование*: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2014. 184 с.
22. *Криминология*. Под ред. ДОЛГОВОЙ, А. Москва, Норма-Инфра. М, 1997, с. 135. Citat de GLADCHI, Gh. În: *Criminologie Generală*. Chișinău, Museum: 2001, 312 p. ISBN: 9975-906-56-7.
23. *Криминология*: учебник. под ред. ДОЛГОВОЙ, А. Москва: Изд. группа „Инфра”, 1997. 784 с. ISBN 5-16-000648-6.

24. ЛУНЕЕВ, В. Индивидуальная профилактика преступлений с учетом мотивации. În: *Вопросы борьбы с преступностью*. Вып. 47. Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности. Москва: Юрид. лит. 1988. с. 162 – 164.
25. ЛУНЕЕВ, В. Тенденции современной преступности и борьбы с ней в России. În: *Государство и право*. 2004. № 1. с. 5-18. ISSN 1026-9452.
26. НАКАТА, О., ОДА, С. Дело об изнасиловании с убийством. În: *Японский журнал Криминология*, № 32, 1966, с. 194-199.
27. ПАНАСЕНКО, Е.К. Латентность пенитенциарной преступности как угроза криминологической безопасности УИС. În: *Закон и право* №. 10, 2006. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. с. 61-63. ISSN 2073-3313.
28. ОДА, С. *Психология сексуальных преступлений*, Токио: Гейбунша, 1990. 138 с.
29. *Руководство по обследованию виктимизации*. ООН. Женева 2010. 122 с.
30. САЗОНОВА, Н. *Латентная преступность: понятие, причины, измерение*. Диссертация кандидата юридических наук. Красноярск, 2004. 164 с.
31. САРАПУЛОВ, А. Теоретико-прикладные проблемы доказательств о преступлениях в сфере компьютерной информации. În: *Правовые вопросы связи*. 2011. № 1. с. 6-9 ISSN 2072-4381
32. СОЛОВЬЕВ, И. *Налоговые преступления и преступность*. Москва: Экзамен, 2006. 526 с. ISBN 5-472-01782-3.
33. ЧУ Се, ДЖО Джон, ШАНЬ, Шень, МОРОЗОВ, Н. Особенности преступности, уголовной политики, правосознания и правовой культуры в странах АТР. În: *Журнал-ЗАКОН*. Москва, 2003. № 3 с. 22-24. ISSN 0869-4400.
34. ЭМИНОВ, В. *Концепция борьбы с организованной преступностью в России*. Москва: Проспект, 2007. 46 с. ISBN 978-5-482-01552-0.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice:

1. VARVARICI, Gh. Reflecții teoretice privind consecințele criminalității latente. În: *ISCIENCE.IN.UA Журнал «Актуальные научные исследования в современном мире»*. Выпуск 5(49) Часть 6. Переяслав-Хмельницкий, 2019. p. 19-25. ISSN 2524-0986
2. VARVARICI, Gh. Măsurî orientate spre diminuarea latenței unor tipuri distincte de criminalitate. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Științe socioumane*, Ediția a XIX-a, nr. 1. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2019, p. 156 – 161. 0,6 c.a. ISSN 1857-0976
3. VARVARICI, Gh. Diminuarea criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității reale. În: *Legea și viața* nr. 8 (332) , 2019, p. 46 – 49. 0,4 c.a. (în coautorat). ISSN 1810-309X
4. VARVARICI, Gh., URSU V. Repere conceptuale privind criminalitatea latentă. În: *Legea și viața* nr. 7 , 2019, p. 22 – 26. 0,4 c.a. ISSN 1810-309X
5. VARVARICI, Gh. Factorii care influențează asupra caracterului latent al unor tipuri de criminalitate. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Științe socioumane*, Nr. 14, Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2021, p. 308 – 318. 0,8 c.a. ISSN 1857-0976

Articole în culegeri științifice ale conferințelor internaționale

1. VARVARICI, Gh. Repere conceptuale privind latența criminalității penitenciare. În: „Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 26 iunie 2018, Chișinău: Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2018. p. 474-482. 0,7 c.a. ISBN 978-9975-121-48-4
2. VARVARICI, Gh. Unele considerente privind criminalitatea latentă. În: „Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 26 iunie 2018, Chișinău: Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2018. p. 483-490. 0,6 c.a. ISBN 978-9975-121-48-4
3. VARVARICI, Gh. Cauzele și condițiile criminalității latente. În: „Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept”. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 4 decembrie 2020, Chișinău: Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2021. p. 606-613. 0,5 c.a. ISBN 978-9975-121-76-7

ADNOTARE

Varvarici Gheorghii. „Criminalitatea latentă: analiză criminologică și măsuri de prevenire”. Teză de doctor în drept. Specialitatea 554.02 – Criminologie. Chișinău, 2021.

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 317 titluri, 7 anexe, 140 pagini text de bază, rezultatele obținute sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: criminalitatea latentă; cercetarea criminalității latente; caracteristicile criminalității latente; clasificarea criminalității latente; consecințele criminalității latente; estimarea criminalității latente; prevenirea criminalității latente.

Scopul lucrării constă în cercetarea criminologică complexă a criminalității latente în vederea elaborării unor recomandări argumentate științific, orientate spre perfecționarea reglementărilor juridice și eficientizarea practicii de prevenire a fenomenului investigat.

Obiectivele cercetării: analiza materialelor științifice referitoare la tema tezei; elucidarea dimensiunilor criminologice ale criminalității latente; identificarea măsurilor de prevenire a criminalității latente.

Noutatea și originalitatea științifică derivă din abordarea complexă a fenomenului investigat la nivel de teză de doctorat. Pe acest suport, au fost formulate concluzii și recomandări teoretice în vederea îmbunătățirii măsurilor de prevenire a criminalității latente.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în elaborarea cadrului conceptual privind particularitățile criminologice ale criminalității latente la etapa actuală, precum și fundamentarea unor concluzii și propuneri care permit de a realiza o abordare complexă în procesul perfecționării practicii de prevenire a tipului respectiv de criminalitate.

Semnificația teoretică: informațiile conținute în teză largesc cunoștințele în domeniul investigat și pot fi utilizate pentru studierea în continuare a fenomenului criminalității latente. Concomitent, importanța teoretică a lucrării constă în faptul că ideile, concluziile și recomandările evidențiate completează fundamentele teoretice ale prevenirii acestui gen de criminalitate.

Valoarea aplicativă constă în faptul că ideile științifice și concluziile cuprinse în conținutul tezei pot fi utilizate în procesul de studii din cadrul instituțiilor de învățământ cu profil juridic și, în plan doctrinar-teoretic, ca material inițial pentru o abordare mai profundă a criminalității latente.

Implementarea rezultatelor științifice: analizele, concluziile și recomandările formulate își găsesc aplicabilitatea în realizarea unor noi studii științifice, în procesul de elaborare a normelor juridice, în programele de studii ale instituțiilor de învățământ, dar și în activitatea organelor abilitate cu competențe de prevenire și combatere a criminalității.

ANNOTATION

Varvarici Gheorghii. Latent criminality: criminological analysis and preventive measures. PhD thesis entitled to specialty 554.02 – Criminology. Chisinau, 2021.

The structure of the work: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 317 titles, 7 annexes, 140 basic text pages. The results obtained are published in 8 scientific papers.

Keywords: latent criminality; latent criminality research; characteristics of latent criminality; classification of latent criminality; consequences of latent criminality; estimation of latent criminality; prevention of latent criminality.

Goals of the work: The aim of the paper consists in the complex criminological research of latent criminality in order to elaborate some scientifically argued recommendations, oriented towards the improvement of the legal regulations and the efficiency of the practice of prevention of the investigated phenomenon.

The research objectives: Analysis of scientific materials related to the thesis topic; explanation of criminological dimensions for latent criminality; identification of measures for latent criminality prevention.

Novelty and scientific originality: derives from the complex approach of the investigated phenomenon at the level of scientific work. On this support, theoretical conclusions and recommendations have been formulated in order to improve the measures to prevent latent criminality.

The obtained results that contribute to the solution of an important scientific problem: consist in the elaboration of the conceptual framework regarding the criminological particularities of latent criminality at present stage, as well as the foundation of some conclusions and proposals that allow to realize a complex approach in the process of improving the practice of preventing the respective type of crime.

Theoretical significance: the information contained in the paper enlarges the knowledge in the investigated field and can be used for further study of the concerned social phenomenon. Simultaneously, the theoretical importance of the study is that the highlighted ideas, conclusions and recommendations supplement the theoretical foundations of the latent criminality prevention.

Applicative value: consists in the fact that scientific ideas and conclusions in the content of the paper can be used in the process of studies within educational institutions with legal profile and in the theoretical doctrinal plan, as an initial material for a deeper approach to the latent criminality.

Implementation of scientific results: analysis, conclusions and recommendations formulated find their applicability in carrying out of new scientific studies, in the process of legal norms elaboration, in the study programs of educational institutions, but also in the activity of the bodies responsible for criminality preventing and combating.

АННОТАЦИЯ

Варварич Георгий. Латентная преступность: криминологический анализ и меры предупреждения. Диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 554.02 – Криминология. Кишинэу, 2021.

Структура работы: введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 317 наименования, 7 приложений, 140 основных текстовых страниц, приложения. Полученные результаты опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: латентная преступность; исследование латентной преступности; характеристики латентной преступности; классификация латентной преступности; последствия латентной преступности; оценка латентной преступности; предотвращение латентной преступности.

Целью работы является комплексное криминологическое исследование латентной преступности с целью выработки научно обоснованных рекомендаций, направленных на совершенствование нормативно-правовой базы и повышение эффективности практики предотвращения исследуемого явления.

Задачи исследования: Анализ научных материалов, связанных с темой диссертации; разъяснение криминологических аспектов латентной преступности; определение мер по предотвращению латентной преступности.

Научная новизна и оригинальность исследования: вытекает из комплексного подхода явления, исследуемого на уровне научной работы. На основании этого, были сформулированы теоретические выводы, и рекомендации для улучшения мер по предотвращению латентной преступности.

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы: заключаются в разработке концептуальных основ криминологических особенностей латентной преступности на современном этапе, а также в обосновании некоторых выводов и предложений, позволяющих реализовать комплексный подход в процессе совершенствования практики предупреждения соответствующего вида преступлений.

Теоретическая значимость: информация, содержащаяся в статье, расширяет знания в исследуемой области и может использоваться для дальнейшего изучения рассматриваемого социального явления. В то же время, теоретическая важность исследования заключается в том, что выдвинутые идеи, выводы и рекомендации дополняют теоретические основы предотвращения латентной преступности.

Прикладное значение: заключается в том, что научные идеи и выводы, включенные в содержание статьи, могут быть использованы в образовательном процессе в учебных заведениях с правовым профилем и в доктринально-теоретической плоскости, в качестве исходного материала для более глубокого подхода к латентной преступности.

Внедрение результатов исследования: сформулированные анализы, выводы и рекомендации находят свое применение при проведении новых научных исследований, в процессе разработки правовых норм, в образовательных программах учебных заведений, а также в деятельности органов, ответственных за предотвращение и борьбу с преступностью.

VARVARICI Gheorghii

**CRIMINALITATEA LATENTĂ: ANALIZĂ CRIMINOLOGICĂ
ȘI MĂSURI DE PREVENIRE**

SPECIALITATEA 554.02 – CRIMINOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 16 aprilie 2022
Hârtie ofset Tipar ofset
Coli de tipar: 1,6

Formatul hârtiei: 60X84 1/16
Tirajul: 50 exemplare
Comanda nr. 1

Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
Str. Gh. Asachi 21, Chișinău, MD 2009